

filmske komisije

Žiga Brdnik

»Grozno je, da smo obtičali pri Narniji«

Slovenija je lani sprejela novelo zakona o Slovenskem filmskem centru, ki od februarja naprej vpeljuje povrnitev stroškov v vrednosti četrtnine porabljenih sredstev za gostujoče filmske produkcije. Z Alešem Goriškom, projektnim vodjem Filmske komisije, smo se pogovarjali, kakšne učinke bi ob dobri izpeljavi to lahko imelo na slovenski filmski turizem. Ta se zaenkrat še vedno lahko pohvali le z enim odmevnejšim filmskim gostovanjem – Narnijo, medtem ko pri naših južnih in severnih sosedih gostujejo veleprodukcije, kot so: Igra prestolov, Vojska zvezd, Misija nemogoče in James Bond. »Če se

primerjamo s Hrvati in Avstrijci, je najbolj bistvena stvar prav denarno povračilo, ki bo zdaj na voljo tudi pri nas. Resen tuj producent pričakuje, da tak mehanizem obstaja. Zanj je to zagotovilo kakovosti. Prav na Hrvaškem se lepo vidi odskok, ki se je zgodil po sprejetju povračila,« napoveduje Gorišek.

Kako to deluje na mestni ravni in kakopak v bistveno boljših pogojih, je razkril obisk Dunaja. Ta vedno bolj postaja tudi filmska prestolnica, ki je v vrsti večjih mednarodnih projektov v zadnjih letih gostila svetovno premiero hollywoodske uspešnice **Misija:**

nemogoče – Odpadniška nacija (Mission: Impossible – Rogue Nation, 2015, Christopher McQuarrie), ob tem pa tudi snemalne ekipe filmov, kot so: **Dama v zlatu** (Woman in Gold, 2014, Simon Curtis) z oskarjevko Helen Mirren, **Rush** (2013, Ron Howard), bollywoodska uspešnica **Ae Dil Hai Mushkil** (2015, Caran Johar) in **Nevarna metoda** (A Dangerous Method, 2011, David Cronenberg). Mesto ima lasten filmski sklad (Vienna Film Fund) z okvirno 11 milijoni evrov letnih sredstev za podporo pretežno domačih filmskih projektov, a tudi mednarodnih koprodukcij, ki so z izbiro lokacij ali vsebino vezani na Dunaj. Hkrati ima mesto t. i. Dunajsko filmsko

komisijo (Vienna Film Commission), ki je predlani 534 filmskim projektom zagotovila organizacijsko, promocijsko in administrativno podporo ter urejanje snemalnih lokacij.

Nekaj deset resnih projektov letno

Filmska komisija Slovenije svoje aktivnosti izvaja štiri leta. Komisija ni samostojna pravna oseba kakor je na Dunaju, ampak deluje v okviru Slovenskega filmskega centra. »Naziv je izbran, ker je tako tudi tujim filmskim delavcem jasno, za kakšne aktivnosti gre,« pojasnjuje projektni vodja Aleš Gorišek. Slovenski filmski center ima z zakonom predpisano nalogo, da promovira tudi filmske lokacije, kar je prva od pglavitnih dejavnosti komisije. »Število prošenj za pomoč pri nas je zmerno, govorimo o nekaj deset resnih projektih na leto.« Najbolj zaželeni lokacije so Bled, Piran, Mangart, Predjamski grad in Ljubljana. »Imamo močan stik s Slovensko turistično organizacijo. Promocija filmskih lokacij ima namreč tudi turistični učinek, in to neposreden. Ne gre le za promocijo lokacije, ki bi pritegnila turiste. Filmska ekipa, po navadi nekaj deset ljudi, spi v hotelu, se vozi s taksiji in uporablja gostinske storitve.«

»Povpraševanja iz tujine prihajajo iz Združenih držav Amerike, Nemčije, Italije, Avstrije, Srbije, tudi iz indijskega Bollywooda,« našteje Gorišek. »Publiciteta okrog Bollywooda nam koristi, ker ljudje razmišljajo o tem, da ima promocija filmskih lokacij smisel. Je pa res, da zaenkrat večjega učinka še ni bilo, saj visokoproračunske indijske produkcije pri nas še nismo gostili.« Ovira, pravi Gorišek, je bila do zdaj v tem, da Slovenija ni ponujala finančne spodbude za filmske producente in delavce. To se je spremenilo s februarjem, ko je stopila v veljavo novela zakona o Slovenskem filmskem centru, ki letos predvideva povračila v okvirni vrednosti milijon evrov.

Grajenje zaupanja

Namen komisije je tudi v omogočanju dela slovenskim filmskim profesionalcem, saj lahko tuje produkcije najamejo ustvarjalce, tehnično podporo ali opremo

foto: Alja Kink

Aleš Gorišek.

iz sproti osveženega kataloga filmskih delavcev in ponudnikov storitev. »Napačna je percepcija, da smo tukaj za tujce, v prvi vrsti smo za Slovence. Tujec, ki pri nas snema, porabi ta sredstva za slovenske profesionalce in storitve.« Komisija tujim producentom pomaga pri informacijah o slovenskih podjetjih in obratno, preverja, kdo bi rad s Slovenijo sodeloval in če je zanesljiv partner. »Gremo celo tako daleč, da prek diplomatskih kanalov pridobimo podatke o podjetju, ki želi najeti storitev pri nas. Da zavarujemo naša podjetja.« Hkrati pa kot institucija skrbijo tudi za grajenje zaupanja do slovenskih ustvarjalcev, podjetij in filmske industrije. »Ko vidijo, da je zraven nacionalna institucija, takoj pokažejo večje spoštovanje. Nekateri so do uradnikov sprva nezaupljivi. Ko jim pojasnimo, da smo plačani, da jim pomagamo in smo tukaj za njih, je pravi stik vzpostavljen. Tako dokažemo proaktivno držo in pokažemo, da jih res želimo v Sloveniji. Posledično dobijo tudi boljši občutek glede naših podjetij in producentov.«

Visok filmski multiplikator

Pogosto se postavlja vprašanje, koliko tujci sploh najemajo naše kadre in storitve, ter obratno, ali imamo sploh kapacitete, da zadovoljimo potrebe neke večje produkcije. »To je sicer hipotetično, ampak če bi res prišel nek velik projekt, dvomim, da je v Sloveniji dovolj

kapacitet. Je pa dejstvo, da so filmske ekipe zelo mobilne. V razdalji 250 kilometrov so tukaj Hrvaška, Avstrija, Italija. Tudi iz nekdanjih jugoslovanskih republik lahko zelo hitro dobimo filmske delavce. Zaenkrat še nimamo teh težav, ko pa bomo prišli tako daleč, da za dober denar nekdo ne bo mogel dobiti ekipe, bo to sladek problem.« Podatkov, koliko slovenskih kadrov in storitev tuje produkcije pri nas dejansko najemajo, komisija nima, saj jim jih niso dolžni posredovati. Če so Dunajčani izračunali, da se z vsakim v film vloženi evrom v mestno gospodarstvo povrnejo trije, slovenska komisija s temi podatki še ne operira. A znano je, da imajo vlaganja v kulturo in kreativno industrijo enega najvišjih multiplikatorjev vloženi sredstev. Med 63 sektorji, ki jih je v svojo analizo lani vključil kulturni ekonomist Andrej Srakar, jih je med prvimi 15 šest iz kulturne in kreativne industrije, med njimi pa je z »izjemno visokim« multiplikatorjem tudi film. »To razmišljanje je smiselno in na tem gotovo je nekaj, a v Sloveniji smo trenutno tako podhranjeni, da moramo to najprej sploh postaviti na noge,« dodaja Gorišek.

Dunajčani s petimi zaposlenimi, Slovenija s pol človeka

Medtem ko ima dunajska filmska komisija za svoje delovanje na voljo 580.000 evrov letnega proračuna in pet zaposlenih, slovensko komisijo

poganja »manj kot pol človeka«. Tudi Gorišek je namreč zunanji sodelavec Slovenskega filmskega centra, ki se z delom komisije ukvarja manj kot polovico svojega delovnega časa. Točnih stroškov za delovanje agencije, ker ni ločena institucija, nima, a pravi, da se merijo v nekaj tisoč evrih na leto, kolikor je stala na primer izdelava brošure *Filming in Slovenia* in spletne strani. Primerjava slovenske komisije z avstrijskim sistemom, ki se je začel postavljati že leta 1986 z ustanovitvijo Avstrijske filmske komisije, tako ni najbolj na mestu, dodaja Gorišek. A kljub temu avstrijski primer nedvomno priča o koristnosti takšnih aktivnosti in institucij. Avstrijci so začeli z nacionalno komisijo, nadaljevali z regionalnimi, ki so financirane s sredstvi, namenjenimi turizmu (Tirolska, Koroška, Štajerska), zdaj pa so na mestni ravni – dunajski se je lani pridružila še graška filmska komisija. Pri nas trenutno to raven sporadično rešujejo posamične občinske agencije. Primer je Mariborska razvojna agencija, ki je pred tremi leti v okviru projekta Euroscreen zbirala filmske lokacije in profesionalce v Mariboru in širši okolici.

Ljubljana komisije nima, ima pa sprejete posebne odloke, ki olajšujejo delo filmskih ekip, na primer neodplačna uporaba nepremičnine v mestni lasti. Sicer pa je vezni člen med mestnimi uradniki in tujimi producenti naša nacionalna komisija, ki skrbi tudi za to, da interesenti čim prej preskočijo birokratske postopke, kot so pridobivanja dovoljenj. »Filmska ekipa se na nas obrne z željami, kje bi radi snemali, in mi jih takoj skušamo povezati s pristojnimi uslužbenci na lokalni ravni, zato da stvari čim bolj pospešimo. In ljudje se res radi potrudijo.« Komisija sodeluje tudi z ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Policijo, Državno agencijo za ceste in drugimi institucijami, da pomaga filmarjem pri zbiranju pravnih informacij in zastavljanju pravnih vprašanj.

Ko se snežna krogla začne kotaliti ...

V referencah filmske komisije je navedena le ena odmevnejša stvar: to je še vedno snemanje hollywoodskega visokopračunskega filma Narnija.

»Kar grozno je, da smo dejansko obtičali pri Narniji,« pravi Gorišek. In kaj nam manjka, da bomo lahko tako kot južni sosedi gostili *Igro prestolov* ali kot severni *Jamesa Bonda* in *Misijo: Nemogoče*? Lepe in edinstvene lokacije, na katere smo tako ponosni, niso dovolj, pravi Gorišek, saj tudi turški, ukrajinski in drugi katalogi ponujajo dih jemajočo naravo in zgodovino. »Bistvena stvar je prav denarno povračilo. Računam na to, da se bomo pri nas znali pravilno organizirati in za producente ne bo nepotrebnih zapletov. Za to je potrebna tudi kadrovska okrepitev filmskega centra, da lahko normalno izvaja aktivnosti. Tako bomo pridobili tudi zaupanje in posledično tudi več projektov. In ko se enkrat začne ta snežna krogla kotaliti, je vedno večja. Hrvaška je postala modni hit. A po drugi strani v Dubrovnik hrvaški državljan ne more več normalno na kavo. Moramo se tudi zavedati, če in v kolikšni meri si tega želimo pri nas.« Vsekakor je treba ob prednostih povečanega obsega tujih filmskih gostovanj upoštevati tudi ščitenje kulturne in naravne dediščine. »Film o vietnamski vojni bi lahko posneli na Cerknikem jezeru, a nekaj deset ali sto članov ekipe in vsa snemalna oprema bi gotovo pustili posledice na okolju. Kaj bi porekli okoljevarstveniki, kaj okoliški prebivalci? Vse te stvari je treba premisliti,« je pojasnil Gorišek.

Mediator med branžo in administracijo

Dunajsko filmsko komisijo so mestne oblasti ustanovile leta 2009. Ima pet partnerjev: kulturni oddelek mesta, Dunajski filmski sklad, Dunajsko gospodarsko zbornico, Dunajsko poslovno agencijo in Dunajsko turistično organizacijo. »Tako je prav, saj imajo vse te institucije koristi od našega dela. Vendar sem srečna, da smo samostojna institucija,« je pojasnila direktorica komisije Marijana Stoisits in se nasmehnila. Glavna naloga komisije je urejanje in podpora pri pridobivanju dovoljenj za snemanje, lani so obravnavali okrog 900 prošenj. »Smo nekakšen mediator, stik med filmsko branžo in mestno administracijo, kar se je izkazalo za uspešno in potrebno. Pred komisijo ni bilo jasnih struktur, v

mestni upravi je sedel uradnik, ki se je včasih čutil dolžnega, da to ureja, včasih pa ne.« Producentom tudi pomagajo poiskati in izbrati primerne lokacije ter zanesljive partnerje, sodelujejo pa pri organizaciji in promociji filmskih dogodkov v mestu. A komisija ni le nevtrarno administrativno telo, njena naloga je prav tako lobiranje za filmski turizem v mestni politiki in preprečevanje meščanov, da je to za mesto in njegovo gospodarstvo dobro, čeprav lahko včasih povzročajo neljube zaplete z zaprtimi cestami in lokacijami. »Močno podpiramo tudi študente filmske akademije, ker je to naša prihodnost,« dodaja direktorica.

Za 100 milijonov promocije

Tako kot navznoter pa komisija tudi navzven promovira Dunaj kot filmsko lokacijo, med drugim vsako leto na festivalih v Berlinu in Cannesu ter v svetovni filmski prestolnici Los Angelesu. Največji uspeh, pravi direktorica, je bila svetovna premiera hollywoodske uspešnice *Misija: Nemogoče – Odpadniška nacija* leta 2014. »Deset dni so snemali v mestu, za štiri dni smo zaprli Ring. Tako zadovoljni so bili z Dunajem, da so se odločili tukaj izvesti svetovno premiero, kar je izjemno, saj se takšni dogodki po navadi odvijajo v Londonu ali New Yorku. To je bil mogoče celo višek moje kariere. Režiser se mi je na odru osebno zahvalil.« Mesto si je s snemanjem in premiero zagotovilo dvojno publiciteto mednarodnih razsežnosti. Strokovnjak za odnose z javnostjo, ki je pri projektu sodeloval s komisijo, naj bi ocenil, da je le snemanje filma mestu prineslo promocijo v vrednosti 100 milijonov evrov. Finančne podpore od mesta tovrstne produkcije še ne dobivajo. »Borim se, da bi se to spremenilo. Nekatero državo in mesta že dajejo finančno podporo, saj filmske ekipe potrošijo veliko več denarja, kot ga počrpajo.« Tudi Avstrija tuje produkcije podpira na nacionalni ravni s podobno shemo, kot jo zdaj uvaja Slovenija. Če tuje produkcije v Avstriji porabijo vsaj milijon evrov in najamejo avstrijsko produkcijsko podjetje ter filmske delavce, jim država povrne do 25 odstotkov vrednosti. Misija nemogoče je

na primer prejela 750.000 evrov vračila od države, a je v desetih snemalnih dneh na Dunaju zapravila skoraj 4 milijone evrov. Zanimivo je, da se direktorici komisije zdi proračun petih milijonov, ki ga za to letno namenja država, »majhna« podpora, čeprav je petkrat večja kot bo letošnja slovenska.

Za razliko od naših severnih sosedov je bil v Sloveniji v zadnji različici pravilnika o spodbujanju vlaganj v avdiovizualno produkcijo člen, ki je predvideval določitev spodnje meje pri nas porabljenih sredstev, umaknjen. Posledično bo vsaki filmski produkciji, ne glede na to, kakšen znesek bo vložila v Sloveniji, vrnjenih 25 odstotkov pri nas porabljenih sredstev. Filmski projekt bo, da se lahko poteguje zanje, moral prestati »kulturni test« in druge pogoje, določene z vsakoletnim pozivom. Glavni kriteriji so: da ima urejene avtorske pravice za projekt; da je prijavitelj v obdobju preteklih treh let imel vsaj en projekt, ki je bil predvajan v kinematografski distribuciji ali v medijih, skladno z zakonom, ki ureja avdiovizualne medijske storitve; in da izkaže izdatke, porabljene v Republiki Sloveniji za namen projekta, ter ima poravnane obveznosti iz naslova davkov in prispevkov v Republiki Sloveniji in v državi, kjer ima sedež ali stalno prebivališče. Kulturni test bo opravila komisija v okviru Slovenskega filmskega centra, ki bo vsebinsko presodila projekt na podlagi kulturnega pomena filma ali avdiovizualnega dela za Republiko Slovenijo ali drugo državo članico Evropske unije, uporabe slovenskih produkcijskih in postprodukcijskih storitev in sodelovanja slovenskih filmskih profesionalcev.

Do povračila so upravičeni vse dolžine, zvrsti in žanri filmske produkcije in produkcija televizijskih nadaljevanj, serij in filmov (razen *sitcomov* in *žajfnic*), ne pa tudi oglasi, videospoti in pornografija. Goriška smo povprašali, ali imajo tudi manjše, neodvisne produkcije možnost za povračilo ali pa je to namenjeno le večjim, komercialnim projektom in je postopek pridobitve za manjše produkcije prezapleten. »Želimo si, da bi bil postopek čim manj zahteven, je pa treba pripraviti vso ustrežno dokumentacijo. Vsekakor

Na snemanju filma *Nevarna metoda* na Dunaju

imajo možnost tudi manjše produkcije,« je pojasnil. Za podporo se bodo lahko potegovali tudi slovenske koprodukcije z mednarodnimi partnerji. Ker gre za poziv, se bo ta zaključil, ko bodo porabljena vsa letna sredstva. V primeru za Slovenijo zanimivih projektov, ki bi ta rok zamudili ali potrebovali več sredstev, bi ministrstvo za kulturo v sodelovanju z ministrstvom za finance poskusilo najti dodatna sredstva. »Nekje je treba začeti, za prihodnje leto se zato načrtuje milijon evrov. Če bo shema uspešna, verjamemo, da se bo tudi država ustrežno odzvala in proračun v prihodnjih letih povečala,« dodaja Gorišek.

Tesno sodelovanje za utrditev Dunaja kot filmskega mesta

Kot kaže, je boj Stoitsitseve že nekoliko obrodil sadove. Sodeč po odgovorih, ki smo jih prejeli od direktorice Dunajskega filmskega sklada Gerlinde Seitner, se sklad, doslej pretežno namenjen avstrijski produkciji, vsaj v določenih segmentih že odpira tudi za koprodukcije, ki so locirane na Dunaju ali vsebinsko povezane z njim. »Za podporo koprodukcije je priporočljivo, da se snema na Dunaju ali da sloni na lokalni vsebini. Tudi projekti z zelo močnim regionalnim učinkom so lahko zanimivi. Ocenjujemo pa tudi umetniško vrednost projekta: režiserja, scenarista, direktorja fotografije, igralsko zasedbo in filmsko ekipo,« je pojasnila. Slovenskih koprodukcij

ali projektov za zdaj še niso podprli. Dejansko slovenska sodelovanja s severnimi sosedmi praktično ne obstajajo, nam je pojasnil režiser Marko Naberšnik. Je eden redkih, ki je tesno sodeloval z Avstrijci v večinski avstrijski produkciji **Gozdovi so še vedno zeleni** (*Die Wälder sind noch Grün*, 2014). A financial jo je zasebni producent brez podpore javnih sredstev in filmskih komisij, saj je želel film dokončati ob 100-letnici prve svetovne vojne in ni želel biti vezan na birokratske oddajne roke in postopke.

Letni proračun dunajskega sklada je sicer okrog 11 milijonov evrov, ki jih zagotavlja mesto, razdelijo pa ga med približno 50 do 60 produkcij. Polovica podprtih projektov je filmskih in polovica televizijskih, za prve je namenjenih okrog sedem milijonov letno, za druge pa dva. »Tako lokalno gospodarstvo kot mesto imata koristi od filmskih podpor. Vsak evro, ki ga vložimo, se približno trikratno povrne,« ocenjuje Gerlinda Seitner. Da sredstva dejansko ostanejo v mestu, je učinek na regionalno gospodarstvo eden od pomembnih razpisnih kriterijev. Sklad tesno sodeluje s komisijo in najbolji prepoznavnima festivaloma v mestu – Viennalom in mednarodnim festivalom kratkih filmov Vienna Shorts; ta je letos postal tudi festival, ki daje predloge za oskarje. »Da utrdimo Dunaj kot mesto mednarodne filmske in televizijske produkcije in prispevamo h kulturni raznolikosti Evrope,« je zaključila sogovornica.